

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמד
"חוקי חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

ברית

סנדקאות

בקשה:

עקב המצב הנוכחי שאיננו נמצאים
בבתי מדרש כרגיל, נא לשלוח
לכמה שיותר אנשים כדי שיגיע
הלכות אלו לבתי בני ישראל,
לתועלת הציבור, וכך יש לכם יד
בהפצת תורה ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

לתרומות

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"תקופת התנאים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הזרעה"

שבונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלם תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

198

פרשת לך לך תשפ"א

דיני ברית - סנדקאות

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

ברכות המילה

עמידת הקהל בברית

א. י"א שכל העם שנמצאים אצל ברית מילה יעמדו, שנאמר (מלכים ב' כ"ג, ג) "ויעמוד העם בברית", וכן נוהגין מלבד התופס הנער שהוא יושב (רמ"א סי' רס"ה ס"א), אמנם אין זה מעיקר הדין אלא חומרא בעלמא (ביאור הגר"א סק"ה), ולכן זקן, חולה וכדומה שקשה להם לעמוד רשאים לישב (כורת הברית סק"ב).

ב. הקהל יעמדו מיד כשמכניסים התינוק למול (רע"ב ביכורים פ"ג מ"ג) עד שמוציאים אותו משם (כורת ברית שם) מפני שצריך לעמוד מפני עושי מצוה, וכן משום כבוד לאליהו הנביא (טעמי מנהגים עמ' שצ"א).

עמידה באמירת ברכת הברית

ג. ברכת על המילה. צריך המוהל לעמוד כשמברך 'על המילה' ככל ברכת המצוות שצריך לכתחילה לעמוד בברכתם כמבואר בשו"ע (או"ח סי' ס"א ומ"ב סק"ב, שו"ע סי' תפ"ט ס"א), וכשהמוהל משרת גם כסנדק, (עי' לקמן אות ל').

ד. ברכת 'להכניסו'. נחלקו הראשונים אם ברכת 'להכניסו' הינו ברכת המצוות (רשב"ם, תוס' שבת דף קל"ז ע"ב ד"ה אבי, שו"ת הרשב"א ח"א סי' שפ"ב) או ברכת השבח (ר"ן שבת נ"ה ע"ב בדפי הרי"ף, כס"מ בדעת הרמב"ם פ"ג מילה ה"א, שו"ת רע"א מהר"ק סי' מ"ב), ונפקא מינה בזה, האם צריך לברך הברכה עובר לעשייתו, וכן נפ"מ אם צריך לברך ברכה זו בעמידה כדין שאר ברכות המצוות, ולכן נפסק, שלכתחילה יאמר ברכת 'להכניסו' בעמידה (רמ"א סי' רס"ה ס"א), אבל כשאי אפשר, כגון שאין אב לפניו והסנדק מברך 'להכניסו', אז יברך בישיבה (רמ"א שם).

ה. אב משמש כסנדק. דנו הפוסקים אם אב יכול לשמש כסנדק מאחר שכך הוא לכל הפחות מסייע למוהל (שו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' פ"ו) והוא מאחר שאז האב יצטרך לברך 'להכניסו' בישיבה מיד אחרי שהמוהל גומר את החיתוך, ויש שכתבו שזה גופא הטעם למה המנהג הוא שאבי הבן תמיד מכבד אחר בסנדקאות ולא מחזיק את התינוק בעצמו למרות חשיבותה שכמה מעלות טובה נכתבו עליו (ס' תירוש ויצהר סי' קל"ד) כמבואר לקמן (אות י"א), [ולאחרונה בימי הסגר עקב הוירוס, נערכו הרבה בריתות בנוכחות משפחה הגרעינית בלבד והרבה פעמים האב שימש כסנדק].

ו. מכיון שדין עמידה הוא רק דין לכתחילה ואינו מעכב, במקום הצורך יכול לברך גם מיושב (ערוה"ש או"ח סי' ח' ס"ג), ובנוסף שיש צד שברכת 'להכניסו' הוא ברכת השבח כנ"ל, ועוד משום שעיקר הטעם למה מברכין בעמידה הוא משום שכך הוא דרך כבוד לברכת המצוה ושלא יהיה נראה כמזלזל במצוה בזה שאינו עומד, אבל כשמוכרח לשבת מסיבה אחרת שאינו משום זלזול, מותר גם לברך במיושב (ישועות יעקב הובא בפתחי תשובה יו"ד סי' שכ"ח סק"ב, מילה שלמה פ"א סי' ט"ז אות י"ד).

ז. למעשה נוהגין להקל שאב יכול לשרת כסנדק.

צוה או צוה

ח. בנוסח הברכה של 'אשר קידש וכו' אומרים 'צוה להציל ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו' (גמ' שבת דף קל"ז ע"ב, שו"ע סי' רס"ה ס"א), והוא תפילה להקב"ה שיצוה להציל את נשמת הרך הנימול מן הגיהנם כי כל שהוא מהול אינו נכנס לגיהנם (רש"י שם) ונחלקו המנהגים בביטוי של 'צוה'. רוב הפוסקים אומרים שצריך לומר 'צוה' עם פת"ח תחת הצד"י משום שהוא תפילה על להבא (רמב"ם, בה"ג, ש"ך סי' רס"ה סק"ה ועוד פוסקים).

ט. אמנם כנראה שהיה מנהג קדום לומר 'צוה' עם חיריק תחת הצד"י שהוא לשון עבר (עיטור הל' מילה ח"ד בשם רב האי גאון, סידור בעל התנאים), ואינו מתיישב כ"כ אם הוא נוסח בקשה, ויש שיישבו הנוסח ופירושו שבשכר זאת שקיבלו עלינו מצות מילה, לכן כבר צוה ופקד הקב"ה להציל ידידות שארנו מגיהנם (שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' קמ"ז), ולכן מי שמנהגו לומר צוה, יש לו על מה לסמוך.

י. לומר שניהם צוה צוה. יש הנוהגים לומר שניהם צוה צוה להציל וכו', לקיים שני הנוסחאות, אבל העירו הפוסקים שאין טעם לומר שניהם בבת אחת שהרי פירושו משנה את המשך התפילה וא"א לפרש כשניהם בבת אחת, והיו צריכים לחזור ולומר את כל הקטע פעמיים, כמו בקריאת מגילה לגבי 'בפניהם' ולפניהם' שחוזרים על כל הפסוק (הגרשז"א, הליכות שלמה תפילה פ"כ ס"ג, כ"ק מרן הגאב"ד ירושלים) ולכן עדיף לומר רק 'צוה' (כ"ק מרן גאב"ד ירושלים).

סנדקאות

מעלת הסנדק כמקטיר קטורת

יא. סנדק, זה שמחזיק הילד על ברכיו בשעת הברית, וכשהוא עושה כן הוי כאילו בנה מזבח והעלה עליו קטורת (מהר"ל הובא בדרכ"מ יו"ד סי' רס"ה סק"א), שהרי רגליו דומות למזבח (סוד ה' סי' ד' אות ד', תורת חיים סנהדרין דף פ"ט ע"ב), וכשהברית נעשה על ברכיו, כאילו שמכניס הילד לפני העלות לו ריח טוב על ידי המילה, ככהו המכניס הקטורת לפני ולפנים ומעלה שם ריחו (לבוש).

יב. הסנדק ישתה מהכוס. מכיון שהסנדק דומה למזבח, ידקדק הסנדק לשנות מהכוס כדי שיהיה דומה למזיגת יין על המזבח (תורת חיים הנ"ל).

יג. מתאווים להיות סנדק. נוהגין להדר אחר מצוה זו להיות סנדק לתפוס התינוק בשעת המילה (רמ"א סי' רס"ה ס"א), ומה שמתאווים אחרי להיות סנדק, יש לזה סמך ממדרש (ילקוט תהילים סי' תשכ"ג) עה"פ "כל עצמותי תאמרנה" (תהילים ל"ה, י), אמר דוד המלך להקב"ה, אני משבח בכל עצמותי, ברכי אני עושה בהן סנדקים לילדים בשעת המילה (הג' מיימוני סוף פ"ג מילה אות ה' הובא בדרכ"מ שם).

יד. עוד טעם שמתאווים ודוחקים להיות סנדק לפי שדומה אותה מצוה לקטרת כנ"ל (תוס' יומא כת"י דף כ"א ע"א הובא בשו"ת ברכה סק"ה).

טו. עליה לתורה. נוהגין שקורין סנדק לתורה ביום המילה (מג"א סי' רפ"ב, שערי אפרים שער ב' ס"ב), והוא קודם למוהל שהוא כמקטיר קטורת כנ"ל (רמ"א שם), אבל לגבי קדימתו לאבי הבן, י"א שסנדק גם קודם לאבי הבן (א"ר סי' קל"ז סק"א), וי"א שאבי הבן קודם (מג"א סי' רפ"ב סק"ח) וכן נוהגין.

סגולות הסנדקאות

טז. לעשירות. סנדקאות הוא סגולה לעשירות, שמאחר שהוא דומה למקטיר קטרת, וקטרת מעשרת מקריביה (גמ' יומא דף כ"ז ע"א) כדכתיב "שימו קטורה באפך וכו' ברך ה' חילו" (דברים ל"ג, י).

יז. י"א שעשירות אינו דוקא עשירות בממון אלא העשירות הגודרה לפי הגדרת הסנדק של עשירות, שאם עשירות לסנדק הוא עשירות בתורה, אזי הוא זוכה לשפע רב עשירות בתורה (הגר"ח קנייבסקי, הגר"א גורביץ) או למעלת אחרות כפי הגדרתו, כגון עשירות בדעת, באריכת ימים, בנים טובים וכדומה (מהר"ט ב' מסאטמר), ולפעמים צריך להסגולה לשמור על מה שיש לו ולהציל המצב באופן שאולי בלעדי החטא גרם ח"ו שיפסיד הכל או שיתייצר (שו"ת חת"ס או"ח סי' קנ"ח).

יח. י"א שזוכים לעשירות רק כשמשתתפים בהוצאות סעודת הברית, וכן כשקונים איזה מתנה לתינוק, להראות שמאמינים בזה שמעשרת ולכן מחלקים כבר מעשירות לצורך התינוק (תשובות והנהגות ח"ד סי' רכ"ד).
יט. **כפרת עוונות.** על ידי סנדקאות זוכים לכפרת עוונות ובפרט לתינוק חטא הברית (ברכי יוסף סקי"ז, חכמת אדם כלל קמ"ט סכ"ב).

סנדק פעמיים לאותה משפחה

כ. בהקרכת קטורת לא היו נותנים כהן אחד להקטיר פעמיים קטורת משום שקטורת מעשרת וכל כהן שהקטיר פעם אחת לא היה נכנס שוב לגורל עם כהנים אחרים כדי שגם כהן אחר יזכה בעשירות (גמ' יומא כ"ג ע"א), ומאחר שסנדקאות נדמה לקטורת, נוהגים שאב אינו מכבד אותו סנדק לשני ילדיו (רבינו פרץ, מהר"ל שם, רמ"א שם), אבל אדם שכובד כבר כסנדק במשפחה אחת יכול עדיין להיות סנדק במשפחה אחרת אפילו באותו יום (ש"ד סכ"ב), ויש שביארו הטעם למה אין ליתן פעמיים לאותה איש, משום שהנותן מתנותיו רק לכהן אחד מביא רעב לעולם (גמ' עירובין דף ס"ג ע"א) וסנדק שהוא כקטורת אין ליתן יותר מפעם אחד ומבואר שהוא דין בנותן לא במקבל (שו"ת נודב"י מהדו"ק י"ד סי' פ"ו).

כא. **רב עיר או אדמו"ר.** אב"ד בעיר או אדמו"ר נחשב ככהן גדול שמקטיר אפילו כמה פעמים, ולכן יכול לשמש כסנדק אפילו כמה פעמים לאותו משפחה (שו"ת חת"ס שם), וגם משום כשאב"ד העיר משמש כסנדק אין השפעת העשירות בשבילו אלא בשביל העיר או הקהילה (שו"ת חשב האפוד ח"ג סי' ק"ד בשם מהר"א מבעלזא).

סנדק ועמידה לברכות

כב. מנהג העולם הוא לכבד אדם שיכהן כסנדק ואחרי הברית לוקחים התינוק מיד הסנדק ומכבדים משהו אחר להחזיק התינוק בשעת אמירת הברכה 'אשר קידש' וכו' והיינו מה שנקרא 'עמידה לברכות', סנדק מעומד או סנדק שני.

כג. אבל יש שכתבו להקפיד שאותו איש שהחזיק התינוק בשעת הברית ימשיך להחזיק התינוק גם בשעת הברכות, ואחרי הברכות גם הוא יתה מהכוס (תורת חיים סנהדרין דף פ"ט ע"ב, הובא בהג' רע"א בשו"ע ריש סי' רס"ה), ויש שהסבירו שאולי משום כך אין אנו רואים שהסנדק מתעשר (כפי שהעיר בביאור הגר"א סי' רס"ה ס"א), משום שמחלקים הסנדקאות לשנים, והסגולה הוא רק כשמתכבד כסנדק וגם עמידה לברכות (הבית ישראל להגר"ח קרייזוירטה).

כד. כשהסנדק התכבד גם בעמידה לברכות, יש נוהגין שהסנדק ממשיך לשבת בעת אמירת הברכות שכיון שהוא כבר יושב אינו צריך לעמוד עם התינוק בעת ברכת 'אשר קידש' וכו' (הגר"ח קנייבסקי), ויש נוהגין שהוא קם ועומד בשעת אמירת הברכות דכשמו כן הוא, ונהרא נהרא פשטיה.

סנדק ומוהל יחד

כה. דנו הפוסקים אם מותר למוהל לשרת כסנדק בבת אחת, שנמצא שמברך בישיבה וגם עושה את מעשה המצוה בישיבה, ונפרט.

כו. **חוששין לקלקול.** יש שכתב שאין למוהל להיות גם סנדק שהרי חוששין לקלקול ח"ו שאיך ימול התינוק בהיותו מונח על ירכיו (שו"ת רב פעלים ח"ב י"ד סי' ל"ה), אמנם כל שהמוהל מומחה במלאכת קודש אין בזה שום חשש, שהרי כל שהמוהל מכין עצמו לזה ויכין הכלים שיהיו בהישג ידו, או שימנה אחר שיתן לו הכלים כפי הצורך, וכן כשמכוון צד הרגלים של התינוק אליו הפוך מברית רגילה ויש לו אחר שיחזיק לו הרגלים של התינוק, אין בו שום חשש תקלה, אולם אפשר שכתב כן באב שאינו מומחה ואינו רגיל למול אלא בניו, שאז כל שינוי בסדר המילה, עלול לגרום תקלות.

כז. **אין עושין מצוות חבילות חבילות.** יש שהיו רוצים לומר שיש בזה חסרון משום אין עושין מצוות חבילות חבילות, אבל דחו סברא זו משום שכל ששני המצוות שייכים זה לזה הרי הם כאחת ואין בו משום חבילות חבילות (שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ס"ב, עי' תורת המצוות לר"י בעלזא ח"א עמ' תקנ"ב), והיינו כשהם שייכים זה לזה אינו נראה כמשאוי שרוצה ליפטר מהן (ע"פ רש"י תוס' סוטה דף ח'), וכן אין בו משום שיהיה ליבו פנוי למצוה אחת (ע"פ תוס' מ"ק דף ח') שהרי הוא עוסק בה (מילה שלמה שם אות י"ז).

כח. **עצם המצוה בישיבה.** י"א שעצם עשיית מעשה מצות מילה צריך להיות דוקא בעמידה, שהרי לגבי ציצית ילפינן לכם לכם מספירת העומר דכתיב ביה 'בקמה' פירוש בקומה שהוא בעמידה (סמ"ג סי' צ"ב הובא בב"י סי' ח) וגם אצל מילה כתיב (פ' לך-לך י"ז, י') 'המול לכם כל זכר' (סמ"ק סי' קמ"ה בהג' אות ב' בשם הרמב"ם, ב"ח שם).

כט. והסכמת הפוסקים שאין זה אלא דין לכתחילה אבל ודאי יוצאים ידי חובת המצוה גם בישיבה (פמ"ג א"א סי' ח' סק"ב, מ"ב שם סק"ב) [ויש לציין שמנהג בתימן היה שהמוהל יושב ועושה מילה בישיבה לתינוק עת שהיה על ברכי הסנדק שגם הוא יושב, והביאור משום שהסנדק היה יושב על כרים וכסאות שהיו על הארץ כמנהגי ישיבה דאז, ולכן לא היה אפשר למוהל שיעמוד עת שהסנדק יושב על הארץ לכן גם המוהל ישב (מכתב הגר"י שרעבי בס' מילה שלמה עמ' תקצ"ה)].

ל. **הברכה בישיבה.** יש שאמרו שאינו מן הראוי שהמוהל ישמש כסנדק שאז יצטרך לברך בישיבה וברכתו שהוא ודאי ברכת המצוה אינו מן הראוי שיברך בישיבה (פמ"ג משב"ז סי' תקפ"ה, ס' תירוש ויצהר סי' קל"ד) [ולברך בעמידה ואז מיד לשבת להחזיק התינוק (העצה מבואר בס' כורת הברית סי' רס"ה סקי"א) לכאורה אינה עצה שאז הברכה הוא מוקדם מדי ונחשב לפני דפני (תשובות והנהגות ח"א סי' תקצ"ב)].

לא. אבל אחרים ס"ל שמכיון שדין עמידה בברכת המצוה אינו אלא דין לכתחילה, א"כ כשקיים סיבה לשבת, מותר לברך בישיבה, וא"כ כשהמוהל משרת גם כסנדק שיושב כדי להחזיק התינוק, מותר לכתחילה לברך בישיבה, וביארו כשעשיית המצוה הוא בעמידה הרי הוא בזיון למצוה כשמברך בישיבה, אבל באופן שגם עשיית המצוה הוא בישיבה מותר אז לברך בישיבה ואין בזה משום בזיון לברכה (שו"ת שערי דיעה י"ד סי' קע"ד, שו"ת מהרש"ם ח"ט סי' ר"י) כמו שמצינו לגבי ברכת אכילת מצה שברכתו בישיבה מאחר שהמצוה הוא גם בישיבה (כ"ק מרן גאב"ד ירושלים).

לב. **למעשה,** נהגו גדולי עולם למול וגם לכהן כסנדק בבת אחת (שו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' מ"ח, רע"א, חוט המשולש החדש עמ' ר"ג, החת"ס כמבואר ב'מוהל בוך' אות כ"ב, ובפנקס המוהל חת"ס החדש ביירוסי סי' ג', מהר"ם שיק במוהל בוך שלו, תשובות והנהגות ח"א סי' תקצ"ב), [וכן מצינו שיוסף הצדיק היה מוהל וסנדק יחד לנכדיו (תרגום יונתן בן עוזיאל עה"פ"ג) גם בני מכיר בן מנשה ילדו על ברכי יוסף (ויחי נ', כ"ג) 'כד איתלדו גזירינן ורבינן יוסף'].

אם עדיף לאב שיהיה מוהל או סנדק

לג. דנו כמה פוסקים באב שיש לו אפשרות להיות מוהל לבנו או שיכול להיות סנדק לבנו ואחר ישרת כמוהל בשליחותו, מהו עדיף. י"א שעדיף שהאב יהיה סנדק והוא מאחר שיכול למנות שליח ע"י מינוי ושלוחו של אדם כמותו ורוב פוסקים ס"ל שנחשב כאילו מל בעצמו, א"כ עדיף שישמש כסנדק מרוב חשיבותו וסגולתו למצוה כסברת הרמ"א שהבאנו לעיל (אות ט"ו) שיפה כח הסנדק מכח המוהל (שו"ת רב פעלים ח"ב י"ד סי' ל"ה, מו"ר בשו"ת שבט הקהתי ח"ו סי' שמ"ג).

לד. אבל אחרים ס"ל שעדיף שיהיה מוהל לבנו משום שהיא מצוה מן התורה וחיובו ומצוה בו יותר מבשלוחו (שערי דיעה הובא בשו"ת רב פעלים שם, משנה הלכות מהדו"ת ח"י סי' קס"ו).

אשה כסנדק

לה. אין לאשה להיות סנדקית לתינוק במקום שאפשר באיש משום דהוי כפריצות (רמ"א סי' רס"ה ס"א), והיינו כשאשה נעשית סנדקית ברבים יש בזה משום פריצות, אבל באופן שאי אפשר כגון שאין שם אחרים, אלא איש ואשתו בבית מותר מעיקר הדין להיות סנדקית, אבל אינה לובשת טלית... להוציא ממעשיהם המכוערים של הרפורמים.. [ובתקופה זו בעת הסגר, שמענו אודות מוהל שמל בנוכחות רק האב והאם והתינוק והם פחדו לשמש כסנדק, לכן אשת המוהל שרתה כסנדקית].

שיזבו כל אחד לעשות שמחות ולהתכבד בסנדקאות ולסגולותיה

לתרומות

הגליון נתרם לע"נ מורינו ראש הישיבה **רבי נתן צבי פינקל זצ"ל** ראש ישיבת מיר י"א מרחשון תשע"ב

הגליון נתרם לע"נ **ר' משה (ארתור) בונצל** ב"ר ישראל דוד הלוי ז"ל נפטר ערב שבת פ' נח שנה זו כוס תנחומין לבנו החשוב והמסור ידידנו הרב ד"ר **מיכאל בונצל** הי"ו מנהל מחלקת בריאות הנפש ילדים מעיני הישועה

הגליון נתרם ע"י ידידנו מבני החבורה לשעבר הרח"ג **ר' אלכסנדר מאיר מיכאל מרקוביץ שליט"א** ראש כולל 'ער אברהם' לונדון לרגל הכנסת נכדו הרך הנימוח **יהודה צבי נ"י** בבריתו של אברהם אבינו על ברכו, בן לבנו האבדך החשוב **ר' יוסף הי"ו** שיזבו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים, ושיזבו להצלחה מרובה בכל עניניו ורק לבשורות טובות